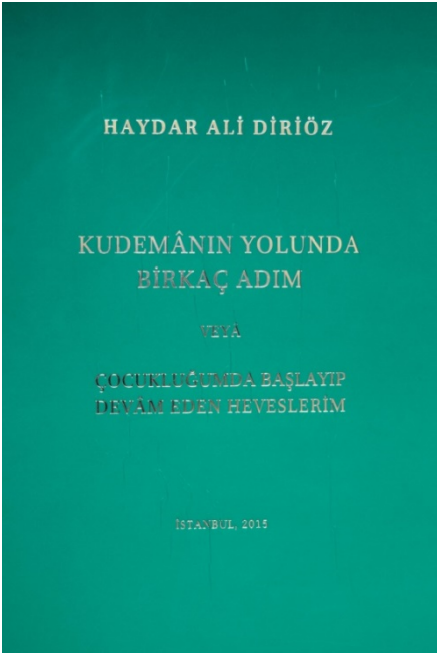

KİTAP TANITIMI & ELEŞTİRİ / BOOK REVIEW & CRITICISM

**ÂLİM, ŞÂRİH VE ŞAİR HAYDAR ALİ DİRİÖZ'ÜN ESERİ:
“KUDEMÂNIN YOLUNDA...”**

**THE WORK OF SCHOLAR, COMMENTATOR AND POET HAYDAR ALİ DİRİÖZ: 'ON
THE WAY OF THE SENIORS'**

Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL
Ahi Evran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
mfkoksal@gmail.com

“DİRİÖZ, Haydar Ali (2015). *Kudemânın Yolunda Birkaç Adım veya Çocukluğumda Başlayıp Devâm Eden Heveslerim*. İstanbul: Patrol Matbaacılık. VI+106 s.”

Sene 1984... Erciyes Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü yeni açılmış, ilk öğrencilerini bekliyor. Bodrum katta bir sınıf lâıyk görmüşler bizim bölüme. Köhne, karanlık bir sınıf. Sınıfta arkadaşlarımızla tanışıyoruz. İlk günün heyecanı, merak ve ilgisi. 24 öğrenci alınmış bölüme. Koridordaki bir panoda asılı ders programımızı görüyoruz. O an için pek aşına olmadığımız birtakım dersler, derslerin altında da büyük harflerle yazılmış M.D. ve H.D. harfleri. Sonrada anlayacağız ki M.D. Meserret Dirioz'un, H.D. de Haydar

Dirioz'un rumuzudur. Bu iki isim, ilk etapta önümüzdeki dört yılın, bazılarımızın içine bir ömür boyu sürecek bir hayranlık ve sevgi halesinin silinmez ikilisi olacaktır.

Gönderim Tarihi: 07.04.2016

Kabul Tarihi: 18.04.2016

Bazı servis ve formasyon derslerini saymazsak, iki yıl boyunca bütün derslerimize Meserret Hanım ve Haydar Bey geldiler. Her ikisi de klâsik Türk edebiyatı sahasının uzmanlarıydılar. Evet, iki yıl boyunca Yeni Türk Edebiyatı, Türk Halk Edebiyatı ve dil derslerine de onlar geldiler. Doğrusunu söylemek gerekirse alan hocalarının da gelmesini istemiyor değildik. İki yıl sonunda kadro tamamlandı. Dilcilerimiz, edebiyatçılarımız geldiler. Fakat o yıl da aynı düşünüyordum, 32 yıl sonra bugün de aynı şeyi düşünüyorum ki, Diriöz'ler, hususiyile Haydar Bey, bir yeni edebiyat profesörü kadar yeni Türk edebiyatına ve bir halk edebiyatı profesörü kadar da halk edebiyatına vâkıftı. Türk dilinin, özellikle sözdizimi ve kelime bilgisi bahsinde de mütebahhir idi.

Tevazu, şüphesiz bir erdemdir; fakat bazı konularda mütevazı olmamak gerekir. Haydar Diriöz'ün talebesi bulunmak, dört yıl onun rahle-i tedrisinden geçmiş olmak benim en büyük iftihar vesilelerimdenidir. Bizim mezun olduğumuz yıllarda öğretmenlik bu kadar aslanın açzında değildi ama yine de Türkçe ve edebiyat öğretmeni ihtiyacı mezun sayısından azdı. Bizim zamanımızda -sanırım bu adla birkaç yıl sürdü- Öğretmenlik Yeterlilik ve Yarışma Sınavı adı altında bir imtihan vardı. Yeni kurulan bir fakültenin ilk mezunları olmamıza rağmen bütün Türkiye'de 3 bine yakın öğretmen adayının girdiği sınavda o yıl mezun olan 18 arkadaşımızdan 10'u ilk 100'ün içine girmişti. Bu başarı, kelimenin tam manasıyla Diriözler'in eseri idi. Sonraları o vadi tıkanı. Bölümümüz, o parlak günleri bir daha hiç göremedi.

Haydar Bey aynı zamanda çok iyi bir Farsça hocasıydı. Kendisinden iki yıl Farsça aldık. Dördüncü yarıyılıda Hâfız'dan gazeller, Hayyam'dan rubailer çevirmeye, Bostan'dan Gülistan'dan hikâyeler okumaya başlamıştık. Takdir edersiniz ki bir konuyu bilmek, o sahaya hâkimiyet tek başına iyi bir hoca olmaya yetmiyor. İşte Haydar Bey'in bir farkı ve üstünlüğü de burada idi. O, âlim kişiliğinin yanı sıra çok iyi bir "öğretmen"di.

Haydar Bey gibi edebiyatın farklı alanlarının yanı sıra dilbilgisine de vukufiyeti eserleriyle sabit bir âlim olan M. Kaya Bilgegil, *Türkçe Dilbilgisi* kitabında çeşitli dil bahislerine örnekler verirken edebiyatımızın seçkin metinlerinin yanı sıra özellikle yakın çevresinden kişileri ismen andığı kendi cümlelerine de yer verir. Eserde en çok anılan isimlerden biri de Haydar Diriöz'dür. Kaya Bey'in Haydar Hocamıza dair kurduğu örnek cümlelerden bir kısmı, onun klâsik şiirimize vukufunun derecesinin, akranları ve arkadaşları arasındaki faikiyetinin altını çizmektedir:

"Mühim olan şey Haydar'ın ilmidir." (s. 54)

"Haydar âlimdir." (s. 53)

"Haydar Bey'dir eski şiirleri salâhiyetle şerh edebilecek zat." (s. 52)

"Eski edebiyatımızı bütün gavamızıyla (ancak) Ali Nihat Bey Hocamız ve Haydar Diriöz dostumuz biliyor." (s. 46)

Gerçekten de öyleydi. Derslerinde bizi Klasik şiirimizin büyüdü deryasına bir beyit delaletiyle alır, ada ada dolaştırır, sonra aldığı kıyıya tekrar bırakırdı. Her seferinde o büyüdü seyahatin sarhoşluğuyla çıkardık sınıftan. Doğrusu, Meserret Hanım'ın da Haydar Bey'in de dersleri için zaman, önü malum, sonu meğhul bir kavramdı. Her ikisi de derslerine tam vaktinde girerler fakat çıkış saatleri dersin akışına göre değışkenlik gösterirdi. Haydar Bey'in dersleri hiç bitmesin isterdik. Biz, -edebiyatla irtibatları sadece Türkoloji Bölümü'nde talebe olmaktan ibaret olan birkaç arkadaşımız müstesna- hemen hepimiz edebiyata ilgi duyduğumuz için bu bölüme girmiştik. Şimdiki öğrencilerin kahir ekseriyeti ise "Neden Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne geldiniz?" sorusuna cevap verebilmekten dahi uzaklar. O tasnif dışı bir iki arkadaşımız dışında, Haydar Bey'in eski kültür ve edebiyatımıza dair engin ilmi, kibar ve zarif kişiliğı, selis anlatımıyla birleşince bizim için her ders bir bilgi, kültür ve görgü donanmasına dönüşüyordu.

Öğreticiliğı yanında kişiliğıyle de bizim için çok hoş bir numune idi. Uzun müddet Erciyes Üniversitesi genel sekreterliğı görevini yürütmüştü. Bu külfetli görevi yürüttüğü zamanlarda dahi derslerini ihmal ettiğine hiç şahit olmadık. İhmal etmek bir tarafa, beş dakika geç geldiğı dahi vaki olmamıştır. Hocamızın genel sekreterliğı bir bahs-i diğerdır. Erciyes Üniversitesi personeli "beytül-mâl"ın ne demek olduğunu herhâlde en iyi onun idaresinde öğrenmiştir. Biz o yıllarda öğrenci olmamızla birlikte iyi birer gözlemciydik. Birçok kaçağı önlediğı, bütün hortumcuların çanına ot tıkadığı için sevmeyenleri belki sevenlerinden de çok olmuştur. Fakat oturduğu koltukta büyümeğe çalışanlardan değil, şahsiyetiyle makamını yücelten bir idareciydi o. Haydar Hocamız, hocalıkta olduğu gibi idarecilikte de çıtayı çok yükseltmişti. Yıllar sonra, aynı üniversitenin genel sekreterliğini yürüten bir başkasına, maiyetindeki bir memura talimat verme konusundaki tereddüt ve aczini fark edince, "Dikkat ediniz, Haydar Dirîöz'ün koltuğunda oturuyorsunuz. Bu koltuğun hakkını veremiyorsanız işgal etmemelisiniz!" dediğimi hatırlıyorum.

Öyle sanıyorum ki Dirîözler de beni çok severlerdi. Bu karşılıklı muhabbeti bozmak isteyenler bunda geçici bir süre muvaffak olmuşlarsa da en iyi mihenk taşı olan zaman, sisli perdeleri aradan sıyrınca firkat devri de son buldu.

Mezuniyetten sonra sekiz yıl çeşitli şehirlerde Türkçe ve edebiyat öğretmenliği yaptım. Bu sırada hocalarımızın etrafını saranların onları değıl massetmek, anlamak kudretinden ve hatta hevesinden dahi uzak olmaları beni kahrediyordu. O yıllarda Haydar hocamız için "Pîr-i Hâcegân" başlığını verdiğim şu rubaiyi yazmışım:

Hem ilmîne hayrandık onun hem sözüne

Gâlib Dede pîr aşkına Yûsuf yüzüne

Esrârını şi'rin o sühânverdi açan

Eyvâh ne eyvah ki giden yok izine

Uzaklığımız aslında maddi bir mesafeden başka bir şey değildi. Nitekim irtibatımız hiç kesilmedi. Doktorayı bitirdiğime sevinmiş, özellikle de konumun *Mecma'ü'n-nezâ'ir* gibi önemli ve hacimli bir eser olması onu ziyadesiyle memnun etmişti. Doktor unvanını aldığım yıla şu rubaiyi miladî tarih olarak düşürmüştü:

Ben ol kişiye derim cihânda fâlih
Akvâli sahîh olur, amelde sâlih
Hak'dan dilerim tab'ına "cevdet" gelsin
"Tebrîk ederim seni Muhammed Fâtih" (1588+413: 2001)

Meserret Hanım'ın vefatından sonra Haydar Bey İstanbul'a naklettiği ve ben de bunu öğrenemediğim için birkaç yıl kendisine ulaşamadım. Belki de en ihtiyaç duyduğu zamanda hocamın yanında olamadım. Bu kusurumun, Haydar Bey'e şu rubaiyi yazdığını yıllar sonra bir güz mevsiminde kendisini ziyaret ettiğimde öğrendim:

Fâtih'sin evet, her sefer oldu zaferin
Ebnâ-yı zamânede bir kimseden yok hazerin
Ta'mîka hakikatleri mâhirsin pek
Haydar Diriöz'dense bulunmaz haberin

Bu nükteli rubainin bir akrostiş, eski şiirimizdeki adıyla bir muvaşşah olduğunu fark edememiştim; onu da hocam hatırlattı. Mısraların baş harfleri eski yazıyla "Fâtih"i veriyordu.

Bu şiirden de anlaşılacağı üzere Haydar Bey'in nazik, hoş tavırlı, asla incitmeyen bir nüktedanlığı vardı. Bu özelliği derslerine de aksederdi. Mevzuya uygun olarak anlattığı fıkraların, kıssaların pek çoğu kültür tarihimizin derinliklerinden çıkıyor, yazmaların arasından dirilip geliyordu sınıfa. Haydar Hocamızın öğretici kişiliğinin bir mühim tarafı da müfredat, program vs. gibi kategorize edilmiş, standartlara bağlanmış, köşeli ve kitabî bir öğretim anlayışından uzak olmasıydı. Bin bir gece masalları gibiydi onun dersleri. Bir bahisten diğerine, bir şairden ötekine, geçer, konuyla ilgili Farsça beyitler okur, konuyu zihnimize sarmaşık gibi sarardı. Ama mutlaka bir sonuca bağlar, zihinlerde meseleyi yerli yerine oturturdu. Çok farklı, kendine özgü bir hocaydı. Olur ya tereddüt ettiği, emin olamadığı bir mesele, takıldığı bir kelime olduğunda bunu itiraf etmekten de asla çekinmezdi. Hiç unutmam: "İki şeye yiğitlik olmaz" derdi. "Biri soğuk, biri lûgat. Lûgatte yiğitlik olmaz. Açıp bakacaksınız."

Burada, bizi için için sevindirirse de Haydar Bey'i sukût-ı hayale uğratan bir hatıramı nakletmek istiyorum. Birinci sınıftaydık. Hocamız, Osmanlıca derslerinde bazı saatler teorik bilgi verirken, bazı saatlerde de metin okuturdu. Parçaları kitaptaki sırasına göre okuttuğu için kimi arkadaşlar -daha doğrusu kızlar- önceden evde çözdükleri metinleri Latin harfleriyle satırların altına üstüne yazdıklarından sular seller gibi okuyorlardı. Biz de onlara göre zorlanarak, çat pat, nasıl geliyorsa

öyle okuyorduk. Tabîî kızları öve öve bitiremiyordu. Nasılsa kızlardan biri bir kelimeyi okuyamadı veya hoca şüphelenmesin diye okuyamamış gibi yaptı. Haydar Hoca, "Ver bakayım." diye gözlüğü burnunun üstüne düşürerek kitabı eline aldı. Kitabı şöyle ışığa doğru tutunca, bütün sayfaların kurşun kalemle doldurulmuş olduğunu gördü; yanındakinin kitabına, onun yanındakine ve sonra diğerlerine baktı ve nihayet kızların seri okuyuşlarının sırrına vâkıf oldu. Kısık bir sesle: "Beni iğfal ettiniz." dedi. Biz şaşkınlıkla birbirimize bakıyorduk. Haydar Bey derste kürsüye pek nadir çıkardı; dersi hep ayakta ve aramızda dolaşarak anlatırdı. Ama o an sandalyesine öyle bir hayal kırıklığı ve hüzünle çökmüştü ki...

Biz mezun, onlar emekli olduktan sonra Erciyes Üniversitesi'nde bir müddet daha derslere devam ettiler. Ama onun öğreticiliği fakülteden ayrıldıktan sonra da bitmedi. Aziz dostum, sınıf arkadaşım Ahmet Naci Baykoca'yla birlikte *Diriozler Armağanı*'nı tamamlayıp kendilerine takdim ettiğimiz yıl içinde, bu Armağan vesilesiyle tanıştırdığım İsmail Hakkı Aksoyak ve yine hocanın eski talebelerinden Ahmet Kartal, Meserret Hanım ağırlaşana kadar hafta sonlarında Haydar Bey'den Farsça talim etmişler, metin şerhi dersi almışlardır. İsmail Bey zaten Ankara'daydı, Ahmet Bey de Kırıkkale'den katılıyordu huzura. 80 küsur yaşında dahi diri hafızasıyla ve saatlerce bıkmadan usanmadan anlatmış, anlatmıştır. Dinleyen olursa o eski 'Gazi Terbiye'li ruhuyla bugün de hiç tereddüt göstermeden anlatacağından şüphem yoktur. Nitekim bugün de Hoca, kendisini tanıyan araştırmacı ve akademisyenlerin müşkülüne cevap vermekten imtina etmemektedir.

Haydar Bey anlatmıştı... Vaktiyle mollanın biri bir kitap yazmış. Okuyup değerlendirmesi için de kitabını hocasına götürmüş ve okumasını rica etmiş. "Hocam" demiş, "Okurken yanlış ve hatalı yerlerin altına balmumu yapıştırın, ben sonra onları düzeltirim." "Tamam" demiş hocaefendi, "falan gün gel, kitabını al." Vadesi gelince molla hocasının yanına gidip kitabını istemiş. Hocaefendi, "Kitabın orada!" diye kapının kenarını işaret etmiş. Meğer hoca, mollanın kitabını olduğu gibi kapının yanında duran bal mumu tenekesine batırmış.

Bir şeyler yazmaya çalışırken hep balmumu tenekesinden uzak düşmeye gayret ettim. Çalışmalarına bir de Haydar Bey'in gözüyle bakmaya çalıştım. Kendi adıma diyebilirim ki, eğer bilim adına bir müktesebatım varsa bunda bütün hocalarımın; ama özellikle Haydar Bey'in katkısı çok ama çok büyüktür.

Haydar Bey şekerdir. Lezzeti, usaresi çok farklı, yaşanası bir şeker. Onunla tanışmak, konuşmak, dinlemek, hele hele anlamak insana çok şey katar.

Haydar Hocanın şairliği irsî idi. Şairlik ona, babası Abdulkâdir Dirioz'den tevarüs etmiştir diyebiliriz. Abdulkâdir Bey, Lâzib mahlasıyla şiirler yazan son dönem divan şairlerindedir. 1888'de Birecik'te doğmuş 1963'de, emekli olduktan sonra yerleştiği Ankara'da vefat etmiştir. Aldığı çeşitli devlet görevlerinin yanı sıra Abdulkadir Bey'in Birecik ve Urfa'nın düşman işgalinden kurtuluşunda da önemli görevler üstlendiğini görüyoruz. O, Birecik Kaymakamlığının resmî

internet sitesindeki bilgiye göre Birecik Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin kâtibi, yani sekreteri idi. Hocam, muhtelif görüşmelerimizde babasından da bahsetmişti. Gözü tok, dürüst, âdil bir devlet memuru; devrin şartları gereği uzun boylu okuma fırsatı bulamamış ama ilme teşne bir şair; bir millet âşığı; sevecen bir aile babası... O anlatırken şunu düşünürdüm: Öyle babanın böyle oğlu olur.

İşte böyle bir muhitte büyüyen Haydar Bey, şairlik yönüyle bugüne kadar kendisini pek ortaya çıkarmak istememiş hatta gizlemeye çalışmıştır. Onun tarih düşürmek konusunda usta olduğunu talebeliğimizde merhum Meserret Hanım'dan çok duymuşuzdur. "Haydar, öksürür gibi tarih düşer." derdi. Ama öğrenciliğimiz boyunca Hocanın bir kez olsun "Şu da benim şiirim" dediğini duymadık.

İstanbul'da her gittiğimde ziyaret etmeye çalıştığım hocamın yanına genellikle orada ikamet eden Ömür Ceylan, Vildan Serdaroğlu Coşkun, Bünyamin Ayçiçeği, Müslüm Yılmaz, Necmettin Akay gibi dostlarım, meslektaşlarım veya öğrencilerimle giderdim. Bir telefon görüşmemizde Hocayı ziyarete gitmek isteyen Bünyamin Bey, eve gittiğini ancak oradan taşındığını söylediklerini bildirdi. İşte Haydar Bey'i yine kaybetmiştim. Araştırdıysam da izini bulamadım. Birkaç ay sonra postadan orta boy bir zarf geldi. "Gönderen: Haydar Ali Diriöz" yazıyordu. Heyecanla açtım. İçinden, yeşil, nefis ciltli bir kitap çıktı. Bu Hocamın yıllardır çıkarmak istediği şiir kitabıydı. Bana göre "çağdaş bir şairin klasik tarzda yazdığı bir divan" olan kitaba Haydar Bey büyük bir tevazu ile "Kudemânın Yolunda Birkaç Adım veyâ Çocukluğumda Başlayıp Biten Heveslerim" adını koymuştu.

Gerçekten de Haydar Bey'in şiir yolculuğu çocukluğunda başlamıştı. Onun lise, hatta orta mektep talebesiyken yazdığı şiirleri, bırakın yazmayı, anlayacak kaç Türkoloji talebesi vardır, bilmiyorum. Hocam, kitabının hemen başına hemşehrisi Nâbî'nin;

Kudemânın görüp âsârını biz zevk etdik

Kudemâ görmedi hayfâ bizim âsârımızı

beytini kaydetmiş. Onun bu beyti epigraf olarak seçmesi, "toplumca üzerimize çöreklenmiş bir sâri hastalık gibi git gide ağırlaşan 'yozlaşma'yı iliklerine kadar hisseden bir Türk aydınının içlenişi olarak tanımlanabilir. Daha açık söylemek gerekirse, "Varak u mihr ü vefâyı kim okur kim dinler" endişesinin neticesidir bu. "Devrinin insanı galiba anlamaz anlamaya da, Nâbî'nin kavlince, kudemâ görseydi bari yazdıklarını" dememek elde değil...

Heceyle yazılan bir gazel, bir tarih manzumesi ve bir çocuk şiiri hariç bütün şiirlerin aruzla yazıldığı kitap, klasik divanlar gibi kasidelerle başlıyor. Üç kasidenin ilk ikisi, yine geleneğe uygun olarak tevhid ve naat tarzında kaleme alınmış. 40 beyit tutarındaki ve Türkçe, Farsça ve Arapça karışık olarak yazılan tevhid, mana derinliğinin yanı sıra Haydar Bey'in bu dillere, şiir yazacak derecede vukufiyetini göstermesi bakımından da kayda değerdir. Sonra sırasıyla gazeller (24 adet), dört tahmis yer almaktadır. Klasik divan tertibinde tahmislerin gazellerden önce yer

alması ve gazellerin kafiye sırasına göre sıralanması gerektiği hâlde bunun tatbik edilmemesi dikkat çekiyor. Eminim ki bu, "dîvân" yazma gibi bir iddia sahibi olmadığını göstermek gibi bir tevazunun tezahürüdür.

Mesnevi tarzında yazılmış sekiz beyitlik kısa şiirden sonra Haydar Dirioz'un tarih düşürme hususunda da ne derece mahir olduğuna delalet eden "tarihler" gelmektedir. Mısradan kıt'a-i kebîreye, müfreden rubaiye birçok nazım şeklinde kaleme alınan 73 adet tarih manzumesi kronolojik sıra gözetilerek sıralanmış. Hocanın kalbî yakınlıklarının yansımaları olmasının yanı sıra ebced hesabı, muamma ve tarih düşürmeye dair öğretici bir tarafı da bulunduğundan ayrıca önemsedığımız bu tarih manzumelerinde o, tipik bir 19. yüzyıl divan şairi gibidir. Eşi dostu, aile efradı, hocaları, arkadaşları hatta talebeleri dâhil, yakın çevresindeki insanların özel günlerine, doğum ve vefatlarına tarihler düşerek vefakârlığını kalemiyle de ispatlamıştır.

Sanırım hayatındaki en önemli iki kişi diyebileceğim hocası Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan (1978) ile eşi Prof. Dr. Meserret Dirioz'un vefatlarının (2005) ondaki tesirleri yazılan tarihlerde de kendini açıkça gösteriyor. Eserde, Tarlan'ın vefatı için yedi, Meserret Hanım'ın vefatı için altı tarih manzumesi yer almaktadır. Ali Nihad Tarlan için, tarihlerden başka bir gazeli ve rubaileri de mevcuttur. Eşine duyduğu aşkın ve özlemin şiddeti, eserin her sayfasında âdeta tecessüm etmektedir. Sadece tarih manzumeleriyle sınırlı kalmayan bu derin sevdâ ve yakıcı hasret, dokuz gazel, iki muamma, altı rubai ve bir kıt'anın muhatabının da Meserret Hanım olmasıyla açıkça tezahür ediyor. Keza yakın dostu Ârif Nihat Asya'nın vefatı için de eserde tam beş tarih manzumesi ve rubaileri vardır ki düştüğü tarihlerden ikisi Arapça, biri Farsçadır.

Meserret Hanım'la nişanlanmalarına (1943), çocukları Abdulkadir'in (1945), Kemal'in (1948), Hafize Yıldız'ın (1955), Hüseyin'in (1956) doğumlarına, babası Abdulkâdir Lâzib Bey'in vefatına (1963), Meserret Hanım'ın doktor unvanını almasına (1969), annesi Fâtîme Hayrûnnisâ Hanım'ın vefatına (1978), torunları Rızâ Cân (1986) ve Alican Bilge'nin (1990) doğumlarına, kızının torunu Demir'in doğumuna (2010), oğlu Hüseyin'in torunu Can Sinan'ın doğumuna (2011) olmak üzere toplam 22 tarih aile efradı ile ilgilidir.

Düştüğü tarihlere bir örnek olmak üzere Alparslan Türkeş'in vefatı üzerine yazdığı iki tarihten birini gösterebiliriz:

Soyumuzun Kahramanlarından, Gönül Adamı, Başbuğ Alparslan Türkeş'in Fenâ
Âleminde Bekâ Âlemine İntikâllerine Târîh

Alparslan'ı Türk'ün Koca Türkeş

Bir Başbuğ Eren'di önu tuğlu

Târîh yazıp Uçmağ'a gitdi

Türk Milleti'nin en büyük oğlu (1997)

Tarihlerden sonra, Haydar Dirioz'un şiirinde önemli bir yer ve yekûn tutan bir nazım şekli olarak rubailer geliyor. 48 rubainin pek çoğu, vefakâr hocamızın yine yakınları için kaleme aldığı şiirler olarak dikkat çekmektedir. "Kıt'alar" başlığı altında ise ikisi tuyuğ, 13'ü kıt'a, 15 şiir yer almaktadır. Daha sonra "Beyitler" başlığı altında yedisi matla, ikisi müfred olan dokuz manzumenin bulunduğu eser, bunlarla nihayetlenmiyor. Yine aruzla yazılmakla beraber üslûb ve şekil bakımından öncekilerden farklı olan -biri heceyle yazılmış çocuk şiiri olmak üzere- beş şiir, "Tanzîmât Sonrasına Uyan Manzûmeler" başlığı altında ayrı bir kategoride değerlendirilmiş. Daha sonra Hâfız, Evcî, Câmî, Ömer Hayyam ve Mevlânâ'dan tercüme edilmiş yedi şiir ve nihayet eserin sonunda dördü gazel, ikisi rubai yedi Farsça manzume yer almaktadır.

Haydar Hocamın, bendeniz için kalem aldığı beş tarih ve iki rubaiyi ömrümün en güzel armağanlarından olmak üzere hıfzettim. Yukarıda anılanlar dışında Hocamın yakın çevresinde olan sevdiği, saydığı, türlü vesilelerle adına manzume kalem alarak eserine naklettiği şahsiyetleri -özellikle ilmî-edebî muhitine dikkat çekmek üzere- analım.

Rahmet-i Rahmân'a kavuşanlar: Feyzullah Said Ülkü, Sadettin Nüzhet Ergun, Halil Nihad Boztepe, Reşat Nuri Güntekin, Hasan Âlî Yücel, Rıfki Melül Meriç, Hikmet İlaydın, Ahmed Nihat Akay, Câhid Okurer, Abdurrahman Şeref Güzelyazıcı, Ahmet Ateş, Şevket Kutkan, Faruk Kadri Timurtaş, Salahaddin Tansel, Mücteba Aldatmaz, İbrahim Kafesoğlu, Mehmet Kaplan, Kaya Bilgegil, Bahaeddin Ögel, Muharrem Ergin, Alparslan Türkeş, Cinuçen Tanrıkorur, Coşkun Ertepinar, Şefik Can, Rauf Denктаş, Yılmaz Öztuna, Zeki Ömer Defne, Ayhan İnal...

Yaşayan isimlerden ise İlham Gencer, Nail Tan, Muhittin Nalbantoğlu, Yavuz Bülent Bakiler, Cüneyt Arkın, Metin Tuncel, Ahmet Bican Ercilasun, Mustafa Arslan (Cemâlî), Ahmet Kartal ve Ömür Ceylan şiirlerini ithaf ettiği kişiler arasındadır.

Haydar Dirioz'un şairliğini değerlendirmek, bir bahs-i diğerdur. Onun şiirleri, şerhlere muhtaç derinlikler taşıyan, eski şiirimizin bütün şekil ve muhteva özelliklerini havi, muhakkak çok yönlü değerlendirilmesi gereken metinlerdir. Bunun ileride müstakil araştırma konuları olarak ele alınacağına şüphemiz olmasın. "Hece ile matla'sız gazel" (s. 18), "gazelcik", "temâmî-i gazelcik" (s. 11, 12), "matla'sız, makta'sız gazel" (s. 14), "şebîh-i rubâ'î" (s. 77), bütün mısraları mukaffa "kıt'a" (s. 78) gibi şekil bakımından ilginç ve farklı kullanımları hatırlatmakta yarar var. Bu durumu arayış içindeki 19 ve 20. yüzyıl divan şairinin çağımızdaki devamı olarak addetmek yanlış olmayacaktır.

Âkil ve bâliğ olmadığı 8-10 yılı bir tarafa koyarsak ilimle ve şiirle dolu 93 yılın hâsılası -indeks hariç- 100 sayfaya sığdırılmaya çalışılmış. O sayfalardan sızanları, taşanları derlemek bundan sonraki nesillerin borcudur.

Sevgili hocam, büyük bir tevazu göstererek şiirlerine "heveslerim" dese de, kitabın neşrinin üzerinden dört beş ay gibi kısa bir zaman geçmiş olmasına rağmen, her esere nasip olmayacak bir ilgi görmesi, değerinin zuhuru değil midir? Zira eser hakkında öğrenebildiğim kadarıyla bugüne kadar Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun, Prof. Dr. Ömür Ceylan ve Dr. Kâmil Ali Gıynaş tarafından üç tanıtım yazısı yayımlandı. Türk Edebiyatı dergisinin Mart 2015 sayısında, bir divan şiiri âşığı Sinop Saraydüzü kaymakamı Yusuf Özbey'in Haydar Bey'le bu kitabını merkeze alan uzun bir röportajı yer aldı.

Daha çok şey söylemeyi murat ettiğim hâlde, bir "tanıtım" yazısı olması hasebiyle şimdilik bu kadarla sınırlı tutarak yazımı eserin yayımlanışına dair kaleme aldığım bir tarih manzumesiyle sonlandırmak istiyorum:

MUHTEREM HOCAM HAYDAR ALİ DİRİÖZ'ÜN "KUDEMÂNIN YOLUNDA
BİRKAÇ ADIM VEYÂ ÇOCUKLUĞUMDA BAŞLAYIP DEVÂM EDEN
HEVESLERİM" ADLI KİTABININ BASILMASINA TÂRİH

Meserret Hanım'ın rûhu sevinçle perr ü bâl açmış
Semâlardan urup pervâz okur mersiyyeyi mutlak

Hakikatli vü sâdık dost hem erbâb-ı hikmetmiş
Kalem şâhid midâd dâll ü dahi hüccet durur yaprak

O yalnız âlim ü ârif değil bir şâ'ir-i sâhir
Bilen bilir onunla mazhariyyet hem-nişîn olmak

بیا حافظ که رویت روشنا کرد امروز این حیدر
بخوان جامی که دیوان نوینش خیلی خوب الحق¹

Kemâl'e hak verir erbâb-ı insâf elbet artık kim
Sabâh-ı haşre dek sönmez bu meş'al ile bu bayrak

Bu eş'ârıyla iş'âr etti şâ'ir ki ona nispet
Şu şi'r-i bî-şu'ûrum bir şa'ir etmez desem elyak

¹ "Ey Hâfız, gel ki, bu arslan (Haydar) bugün senin yüzünü ağarttı. Ey Câmî oku ki, onun yeni (tarz) divanı gerçekten şahane!"

“Heves” demişse de nâmın “edeb” çıkardım andan ben
Ne ma'nâlar nihândır anda erbâbı bilir ancak

نه معنیلر نهاندر آنده اربابی بیلور آنجاق

1444-7 (ادب) = 1437